

TÁRSADALOMFÖLDRAJZI FOLYAMATOK
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN: PROBLÉMÁK,
TENDENCIÁK, IRÁNYZATOK

Nemzetközi földrajzi konferencia
Beregszász, 2020. március 26–27.

Tanulmánykötet

1. kötet

СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 1

HUMAN GEOGRAPHICAL PROCESSES
IN EAST CENTRAL EUROPE: PROBLEMS,
TENDENCIES AND TRENDS

International Geographical Conference
Berehove, March 26–27, 2020

Selected papers

Volume 1

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

**TÁRSADALOMFÖLDRAJZI FOLYAMATOK
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN: PROBLÉMÁK,
TENDENCIÁK, IRÁNYZATOK**

Nemzetközi földrajzi konferencia
Beregszász, 2020. március 26–27.

Tanulmánykötet

1. kötet



„RIK-U” Kft.

Ungvár

2020

УДК (ЕТО): 911.3(4-11)(4-191.2)
T– 32

A kétkötetes kiadvány a Beregszászban, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán 2020. március 26–27-re tervezett, de a koronavírus-járvány miatt bevezetett karantén következtében elhalasztott *Társadalomföldrajzi folyamatok Kelet-Közép-Európában: problémák, tendenciák, irányzatok* című nemzetközi földrajzi konferenciára beküldött előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlege és Földtudományi és Turizmus Tanszéke közreműködésével.

Szerkesztőbizottság: *Berghauer Sándor, Dávid Lóránt Dénes, Dnyisztrjanszkij Miroszlav, Fodor Gyula, Gergely Livia, Gönczy Sándor, Izsák Tibor, Mocá Andrij, Molnár D. István, Molnár József, Nagy Tibor, Oláh Natália, Papp Géza, Sass Enikő, Sesuka Halina, Tóth Attila, Vince Tímea, Virván Olga*

Műszaki szerkesztés: *Dobos Sándor*

Tördelés: *Dobos Sándor, Orbán Melinda, Tótin Viktória*

Korrektúra: *Kordonec Oleksandr, Pusztai-Tárczy Beatrix, Sin Edina, Vrabely Tamás*

Borítóterv: *Molnár D. István*

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A kötetben található tanulmányokat
a nemzetközi földrajzi konferencia Tudományos Tanácsa lektorálta.

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A kiadvány tartalmát az „Unicheck”
online plágium-ellenőrző program segítségével ellenőriztük.



**A konferenciát és a kiadvány megjelenését
Magyarország kormánya, továbbá a Nemzetstratégiai Kutatóintézet támogatta:**



Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88 000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7868-12-4
ISBN 978-617-7868-13-1 (T. 1)

© A szerzők, 2020
© A szerkesztőbizottság, 2020
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2020

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМ. Ф. РАКОЦІ ІІ

**СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ**

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 1



ТОВ «РІК-У»

Ужгород

2020

УДК: 911.3(4-11)(4-191.2)
Т– 32

Двотомний збірник містить матеріали доповідей міжнародної наукової географічної конференції *Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями*, яка мала відбутися 26–27 березня 2020 року в Закарпатському угорському інституті ім. Ф. Ракоці ІІ (м. Берегове), однак через епідемію коронавірусу та запровадження карантину була відкладена.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з кафедрою географії та туризму Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

Редакційна колегія: *Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський, Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца, Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп, Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван*

Технічне редагування: *Олександр Добош*

Верстка: *Вікторія Товтін, Мелінда Орбан, Олександр Добош*

Коректура: *Беатрікс Пустой-Гарці, Едіна Шін, Олександр Кордонець, Томаш Врбель*

Обкладинка: *Стефан Молнар Д.*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

Матеріали видання рецензовані Науковою радою міжнародної наукової географічної конференції.

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Матеріали збірника були перевірені на наявність збігів і запозичень сервісом «Unicheck».



Проведення конференції та друк видання здійснено за підтримки уряду Угорщини й Інституту національних стратегічних досліджень:



Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Євген Станішевський

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-13-1 (Т. 1)

© Автори, 2020

© Редакційна колегія, 2020

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ, 2020

FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN
COLLEGE OF HIGHER EDUCATION

**HUMAN GEOGRAPHICAL PROCESSES
IN EAST CENTRAL EUROPE: PROBLEMS,
TENDENCIES AND TRENDS**

International Geographical Conference
Berehove, March 26–27, 2020

Selected papers

Volume 1



“RIK-U” LLC
Uzhhorod
2020

УДК (UDC): 911.3(4-11)(4-191.2)
T- 32

The two-volume publication contains the speeches submitted for the international geographical conference under the title *Human geographical processes in East Central Europe: problems, tendencies and trends* that was to be held in Berehove, at Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education on 26–27 March 2020, but was postponed due to the quarantine preventive measures introduced as a result of coronavirus epidemic.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with the Department of Geography and Tourism

Editorial Board: *Sándor Berghauer, Lóránt Dénes Dávid, Myroslav Dnistrians'kiy, Gyula Fodor, Lívia Gergely, Sándor Gönczy, Tibor Izsák, Andriy Motsa, István Molnár D., József Molnár, Tibor Nagy, Natália Oláh, Géza Papp, Enikő Sass, Halyna Shchuka, Attila Tóth, Tímea Vince, Olga Virván*

Technical editing: *Sándor Dobos*

Page proof: *Melinda Orbán, Sándor Dobos, Viktória Tótin*

Proof-reading: *Beatrix Pustai-Tárczy, Edina Sin, Oleksandr Kordonec, Tamás Vrabely*

Cover design: *István Molnár D.*

Universal Decimal Classification (UDC): *Apáczai Csere János Library of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

The research papers of the volume were proofread by the Scientific Council of the international geographical conference.

Authors are responsible for the content of the research papers.

The content of the research papers was checked by Unicheck Plagiarism Checker Service and Plugin.



**The conference and the publication of the research papers
sponsored by the government of Hungary and the Research Institute for National Strategy:**



Publishing and printing: "RIK-U" LLC
Gagarin Street 36, 88 000 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-13-1 (T. 1)

© Authors, 2020

© Editorial Board, 2020

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2020

TARTALOM / ЗМІСТ / CONTENT

1. KÖTET / ТОМ 1 / VOLUME 1

ELŐSZÓ	23
ПЕРЕДМОВА.....	24
PREFACE	25
ПЕРЕДМОВА.....	26
ELŐSZÓ	27
PREFACE	28
<i>Plenáris előadások / Пленарні доповіді / Plenary Presentations</i>	<i>29</i>
Маруняк Є. О.: РЕГІОНАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА: ПОШУК БАЛАНСУ	31
Мезенцев К. – Проватар Н.: НЕОДНОЗНАЧНІ ПРИМІСЬКІ ПРОСТОРИ: РОЗШИРЕННЯ ЧИ ЗВУЖЕННЯ ПОВСЯКДЕННИХ ПРАКТИК?	41
Руденко Л. Г. – Дронова О. Л.: ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ І ЗАВДАННЯ ГЕОГРАФІЇ	47
<i>Népesség- és társadalomföldrajz / Географія населення та соціальна географія / Population and Social Geography</i>	<i>53</i>
Bagdi, Róbert: ETHNIC MINORITIES AND THEIR LANGUAGE IN HUNGARIAN COUNTY SEATS – THE CENSUS OF 2011	55
Berki, Márton – Sivadó, Brigitta: SECULARIZATION OR A RELIGIOUS REVIVAL? – RELIGIOSITY IN DUNAÚJVÁROS AND KAZINCBARCIKA DURING AND AFTER SOCIALISM.....	65
Dancs György: DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP ÉSZAKKELET-MAGYARORSZÁGON AZ 1831-ES KOLERAJÁRVÁNY IDEJÉN.....	73

<i>Дністрянський М. С.:</i> ОСНОВНІ ЕТАПИ ЗАСЕЛЕННЯ ГИРСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ.....	83
<i>Dusek Tamás:</i> AZ OKOSVÁROSOK KOMPLEX MUTATÓSZÁMAINAK TARTALMI ÉS MÓDSZERTANI KÉRDÉSEI.....	91
<i>Egri Zoltán – Uzzoli Annamária:</i> AZ EGÉSZSÉGEGYENLŐTLENSÉGEK NÉHÁNY ÖSSZEFÜGGÉSE A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI EGYENLŐTLENSÉGEKKEL MAGYARORSZÁGON.....	99
<i>Fabula, Szabolcs – Ilcsikné Makra, Zsófia – Pál, Viktor – Lados, Gábor – Boros, Lajos:</i> MIGRATION INTENTIONS AND MOTIVES OF HEALTH WORKERS AND MEDICAL STUDENTS – A COUNTRY CASE STUDY FROM HUNGARY	107
<i>Гукалова І. В.:</i> ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ КОНТЕКСТ ОСМИСЛЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ	115
<i>Гаврилюк О.:</i> СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ У РАДЯНСЬКОМУ РОЗПОДІЛІ ЖИТЛА – ВІД СТАЛІНІЗМУ ДО РОЗВИНЕНОГО СОЦІАЛІЗМУ. РЕЗУЛЬТАТИ ПОЛЬОВОЇ РОБОТИ У МІСТІ ДНІПРО [ЕКС ДНІПРОПЕТРОВСЬК], УКРАЇНА	123
<i>Лейберюк О. М.:</i> МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОСТОРОВИХ БАЗ ДАНИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НАСЕЛЕННЯ.....	133
<i>Molnár D. István:</i> A KÖZIGAZGATÁSI TÉRFELOSZTÁS VÁLTOZÁSAI KÁRPÁTALJÁN UKRAJNA FÜGGETLENNÉ VÁLÁSÁT KÖVETŐEN.....	139
<i>Molnár József:</i> MÓDSZEREK A NÉPESSÉG ELHELYEZKEDÉSE, ILLETVE A NÉPSŰRŰSÉG TÉRKÉPI ÁBRÁZOLÁSÁRA – KÁRPÁTALJA PÉLDÁJÁN.....	147
<i>Obádovics Csilla:</i> NÉPESEDÉSI FOLYAMATOK KÜLÖNBSEGEI A KÁRPÁT-MEDENCE NÉHÁNY ORSZÁGÁBAN	157
<i>Patkós Csaba – Tóth Antal:</i> MAGYAR FIATALOK MIGRÁCIÓJA EMPIRIKUS KUTATÁSOK TÜKRÉBEN	167

Підгрушній Г. П. – Сікорська Л. Б.: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ НАСЕЛЕННЯ МІСТ УКРАЇНИ	177
Поливач К. А.: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО КАРКАСУ УКРАЇНИ	185
Пугач С. О. – Мезенцев К. В.: ПРОСТОРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖ У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	193
Rigóczki Csaba: A VÁROSI OTTHON-ATTITÚD VIZSGÁLATA	201
Siskáné Szilasi Beáta – Halász Levente: A KELET- ÉS KÖZÉP-EURÓPAI GAZDASÁGI ALAPÚ KIVÁNDORLÁS MINT ÉLETSTRATÉGIA – A SZUBJEKTÍV JÓL-LÉT SZINTJEI KÜLFÖLDÖN.....	211
Tolnai Gábor: KELET-KÖZÉP-EURÓPAI FŐVÁROSOK VÍZPARTI MEGÚJULÁSA BUDAPEST, BELGRÁD ÉS KIJEV PÉLDÁJÁN	221
Tuza Benedek: BELSŐ-ERZSÉBETVÁROS TÁRSADALMI KONFLIKTUSAI	231
Veselicz Adél: A LEADER HELYI AKCIÓCSOPORTOK MŰKÖDÉSÉNEK VIZSGÁLATA TERÜLETI EGYENLŐTLENSÉGI INDEXEK SEGÍTSÉGÉVEL.....	241
Вірван О. О.: ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ ДЕПУТАТСЬКИХ КОРПУСІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ	251
<i>Régiók és határok / Regioni та кордони / Regions and Borders.....</i>	257
Bodó, Pál Bence: EXTERNAL DEBT ACCUMULATION IN KYRGYZSTAN.....	259
Cserniczkó István: HOL A HATÁR, AVAGY MEDDIG TART EGY NYELVTERÜLET? EGY DIALEKTUSKONTINUUM ÖNÁLLÓ NYELVEKRE OSZTÁSÁNAK PROBLÉMÁI.....	269
Elekes Tibor – Szilágyi Ferenc: A HABSBERG BIRODALOM TÉRSZERVEZÉSI KÍSÉRLETEI DÉLKELET-ERDÉLYBEN	279

Hajdú Zoltán: TÉRKÖZÖSSÉGI, ÉRDEKKÖZÖSSÉGI, „SORS-KÖZÖSSÉGI” ÁLLAMCSOPORTOK FORMÁLÓDÁSA AZ EURÓPAI UNIÓ KELETI TÉRSÉGÉBEN.....	289
Kozma, Dorottya Edina: COMPOSITE SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDICATORS IN CASE OF 28 EUROPEAN UNION MEMBER STATES.....	299
Кравцова І. В.: ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ	309
Szabó Pál: FOGYASZTÁSFÖLDRAJZI DIMENZIÓK A POSZT-SZOCIALISTA TÉRSÉGBEN	317
Склярська О. І.: ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ У ПРИКОРДОННИХ ЕТНІЧНО НЕОДНОРІДНИХ РАЙОНАХ УКРАЇНИ.....	327
<i>Nemzeti kisebbségek által lakott térségek társadalmi és gazdasági pozíciói Kelet- és Közép-Európában / Соціальні та економічні позиції регіонів із компактним проживанням національних меншин у Східній та Центральній Європі / Social and Economic Positions of the Regions Inhabited with Ethnic Minorities in Central and Eastern-Europe</i>	335
Körmöczi Gábor: A NÉPI KULTÚRA TÁMOGATÁSPOLITIKÁJÁNAK TERÜLETI ASPEKTUSAI MAGYARORSZÁGON ÉS ROMÁNIÁBAN A CSÓRI SÁNDOR ALAP FINANSZÍROZÁSAINAK TÜKRÉBEN	337
Linc Annamária: A MAGYAR–UKRÁN HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK LEHETŐSÉGEI ÉS KORLÁTAI.....	347
Samu István – Kulcsár László: ÖSSZENŐ, AMI ÖSSZETARTOZIK. A TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI KAPCSOLATOK REKONSTRUKCIÓJA KÉT IPOLY MENTI FALUBAN A FOLYÓ SZEMKÖZTI OLDALÁN	355
Szalkai Gábor: SZIMBOLIKUS HARCOK A KÁRPÁTOK ÁTJÁRÓIBAN.....	365
Tőzsér Anett: A MAGYAR TURIZMUS KÁRPÁT-MEDENCEI SZINTŰ KITERJESZTÉSÉNEK INDOKOLTSÁGA ÉS LEHETŐSÉGEI.....	373

2. KÖTET / TOM 2 / VOLUME 2

<i>Turizmus / Туризм / Tourism</i>	407
Алієв В. В.: СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	409
Аріон О. В. – Бричук М. С.: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МИС- ЛИВСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	415
Чернишова Т. М.: SWOT-АНАЛІЗ ТА СТРАТЕГІЧНІ АЛЬ- ТЕРНАТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	425
Elekes Tibor – Kápolnási Zsolt: AZ AGYAGFALVA EMLÉK- HÁZ IDEGENFORGALMI JELENTŐSÉGE, OKTATÁ- SI-NEVELÉSI LEHETŐSÉGEI.....	431
Gyuricza László – Szabó Balázs Attila: A MAGYARORSZÁ- GI SKANZENEK IDEGENFORGALMI SZEMPONTÚ VIZSGÁLATA.....	437
Kalmárné Rimóczi Csilla – Bakos Róbertné: AZ ONLINE KOM- MUNIKÁCIÓ JELENTŐSÉGE AZ UTAZÁSI DÖNTÉ- SEKBEN.....	447
Калмикова І. С. – Меліх О. О. – Меліх Т. Г.: СОЦІАЛЬНО- ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ТА ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ.....	457
Kampó Ildikó: AZ EU-S TURISZTIKAI FEJLESZTÉ- SI PROGRAMOK MEGJELENÉSE KÁRPÁTALJA HEGYVIDÉKI TERÜLETEIN.....	465
Kátay Ákos: A GLOBÁLIS SZÁLLODAVÁLLALATOK TER- JESZKEDÉSI AKTIVITÁSA ÉSZTORSZÁG, LETT- ORSZÁG, LITVÁNIA, BELARUSZ, UKRAJNA ÉS MOLDOVA FŐVÁROSAIBAN.....	475
Kóródi, Márta – Mondok, Anita – Szabó, Attila: THE AWARE- NESS AND ACCEPTANCE OF THE TOURISM BRAND “HEART OF THE HUNGARIAN GREAT PLAIN” AND ITS ATTRACTIONS.....	485
Lontai-Szilágyi Zsuzsanna – Oláh Natália – Tóth Nikoletta Marian- na – Gönczy Sándor: KERESLETELEMZÉS A MAGYAR- ORSZÁGRÓL A KÁRPÁTALJAI BEREGVIDÉKRE ÉRKEZŐ TURISTÁK KÖRÉBEN.....	495

<i>Máltesics Péter – Varjas János: AZ INTERAKTÍV TANULÁS ÖSVÉNYEIN. HAZAI ÉS NEMZETKÖZI GEOPARKOK OKTATÁSI MEGOLDÁSAI.....</i>	505
<i>Машіка Г. В.: АТРАКЦІЯ ЯК ДОМІНУЮЧА СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ</i>	515
<i>Mátyás Szabolcs – Tokodi Panna: A TURIZMUSBIZTONSÁG EGYES ÖSSZETEVŐINEK VIZSGÁLATA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN</i>	523
<i>Меліх О. О. – Калмикова І. С. – Меліх Т. Г.: НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ СФЕРУ ТУРИЗМУ</i>	533
<i>Mondok, Anita – Szüle, Picabo Heder: ADULTS-ONLY HOTEL – A POTENTIAL SPECIALIZATION FOR SUCCESS?</i>	539
<i>Осінчук А. С.: ПРАВОВИЙ ДИСКУРС ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	549
<i>Пацюк В. С. – Герасімова С. В.: РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ.....</i>	557
<i>Papp Géza: A KÉZMŰVES TERMÉKEK IRÁNTI KERESLET KÁRPÁTALJA FESZTIVÁLJAIN</i>	565
<i>Sass Enikő – Berghauer Sándor: HELYZETKÉPAZ EGÁNEDE KÁRPÁTALJAI GAZDASÁGFEJLESZTÉSI PROGRAM TURIZMUSRA GYAKOROLT HATÁSAIRÓL</i>	575
<i>Sütő László – Baranyi Kinga – Baráz Csaba – Holló Sándor – Homoki Erika – Cs. Nagy Ádám – Gasztonyi Éva: A BÜKK-VIDÉK GEOPARK FÖLDTUDOMÁNYI ÉRTÉKEINEK ÉRTÉKELÉSE</i>	585
<i>Ситник О. І. – Хлевнюк О. Я. – Працьовитий М. М.: НЕПЕВНЕ МАЙБУТНЄ ЧИ ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ГАЙВОРОНСЬКОЇ ВУЗЬКОКОЛІЙКИ</i>	595
<i>Смирнов І. Г.: ВОЄННИЙ ТУРИЗМ: ГЕТЬМАН П. КОНАШЕВИЧ-САГАЙДАЧНИЙ ЯК ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЛОГІСТ.....</i>	605
<i>Tarpai József: A KÁRPÁTALJAI MAGYAR KÖZÖSSÉG MEGMARADÁSÁT SZOLGÁLÓ KULTURÁLIS ÉS TURISZTIKAI FEJLESZTÉSEK AKTUÁLIS PÉLDÁI</i>	613

Уварова Г. Ш.: ФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ГЕОГРАФІЯ І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ	621
Щука Г. П. – Сокол Т. Г.: МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В ТУРИЗМІ: ПОТРЕБИ ТА МОЖЛИВОСТІ	629
<i>Környezeti problémák / Проблеми довкілля / Environmental problems.....</i>	635
Apró Anna: SZEMPONTOK A FÉNYSZENNYEZÉS OKTA- TÁSÁHOZ A TANTERVI SZABÁLYOZÁS VONAT- KOZÁSÁBAN	637
Csoma Zoltán – Háger Krisztián – Csoma Zsuzsanna: A VÉRKE CSATORNA ÜLEDÉKÉNEK NEHÉZFÉM-SZENNYE- ZETTSÉGE	643
Dobó Marianna: A VÁLTOZÁSKEZELÉSI MÓDSZERTAN ALKALMAZÁSÁNAK PROBLEMATIKÁJA A VÉ- DELMI IGAZGATÁS TÉRSÉGI TERVEZÉSÉBEN	651
Hafenschner, Viktória Priscilla – Jankó, Ferenc: ENVIRON- MENTAL CONTROVERSY ON THE GABCIKOVO- NAGYMAROS WATER DAM, THE DANUBE RIVER. THE ASPECTS OF HUNGARIAN SCIENCE	659
Hardi Tamás – Hegyiné Bolla Katalin: A SZUBURBANIZÁ- CIÓ KÖRNYEZETÁTALAKÍTÓ SZEREPE A GYŐRI AGGLOMERÁCIÓBAN	667
Гінзула М. Я. – Смілик О. В. – Тесьолкіна Т. С.: АНАЛІТИ- КА СТРАТЕГІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ МЕНЕДЖМЕН- ТУ ВОДНОГО СЕКТОРУ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	675
Ігнатишин В. В. – Іжак Т. Й. – Ігнатишин М. Б.: МОНІТО- РИНГ ГЕОДИНАМІЧНОГО СТАНУ ЗАКАРПАТСЬ- КОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОГІНУ	683
Ігнатишин В. В. – Вербицький С. Т. – Ігнатишин А. В.: ГЕО- ФІЗИЧНІ ПОЛЯ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ЕКОЛОГІЧНО НЕ- БЕЗПЕЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ЗАКАРПАТТІ.....	691
Kajati, György – Németh, Mercédesz: THE ROLE OF LOCAL PRODUCTS IN EDUCATION AND THE ERASMUS+ PROGRAM	699

<i>Kályko A. – Bászjuk T. – Cselle D. – Napcsák I.:</i> A POLISSZJAI-ALFÖLD FOLYÓINAK JELENLEGI ÁLLAPOTA ÉS KÖRNYEZETI PROBLÉMÁJA.....	707
<i>Лісовський С. А.:</i> РОЛЬ ГЕОГРАФІЇ У ВПРОВАДЖЕННІ ПРОЦЕДУРИ СЕО ПРИ РОЗРОБЦІ ПЛАНІВ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	713
<i>Solymos Karolina – Csoma Zoltán:</i> AKÁRPÁTALJAI-ALFÖLD TALAJAI FELVEHETŐ MIKROELEM-TARTALMÁNAK ÉS -ELLÁTOTTSÁGÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA ELTÉRŐ HATÁSMECHANIZMUSÚ KIVONÓSZEREKBEN.....	723
<i>Vince Tímea – Csoma Zoltán – Molnár D. István – Gönczy Sándor:</i> A FELSZÍNI VIZEK NEHÉZFÉM-TARTALMÁNAK VIZSGÁLATA A NAGYMUZSALYI ARANYBÁNYA MEDDŐINEK KÖRNYEZETÉBEN	731

MAGYAR FIATALOK MIGRÁCIÓJA EMPIRIKUS KUTATÁSOK TÜKRÉBEN

Patkós Csaba – Tóth Antal

*Eszterházy Károly Egyetem
patkos.csaba@uni-eszterhazy.hu, toth.antal@uni-eszterhazy.hu*

Abstract

THE MIGRATION OF THE HUNGARIAN YOUTH
IN THE LIGHT OF EMPIRIC RESEARCHES

Patkós, Csaba – Tóth, Antal

During our research a complex methodology was used (literature review and empirical methods: in-depth interviews and questionnaires) to examine the migration patterns of the Hungarian youth in four towns of different countries of the Carpathian Basin. The main reasons and consequences of migration and the destinations were analysed as well. Migration is a huge problem in all towns, it is a selective process as young people with higher education are over-represented. Its social and economic consequences are serious. According to the results some proposals are formulated to decrease the effects of youth emigration.

Keywords: *migration, minorities, youth research*

Migráció és fiatalok

A fiatalok vándorlásban való részvétele általában nagyobb arányú, mint más korcsoportoké. Európában a rendszerváltás és a vasfüggöny megszűnése óta egyre nagyobb mértékű a külső és a belső migráció. Bár a Zelinsky-féle történeti migrációs modell (Zelinsky 1977) szerint a posztindusztriális társadalmakra a sokféle különböző területi mozgások együttese jellemző, Európán belül, ahogy évszázadok óta, ma is jellemző vándorlási irány a kelet-nyugati. A kelet-közép-európai országok EU-csatlakozásával párhuzamosan kifejezetten jelentőssé vált ez az irány. Magyarországon közepesen rossz a helyzet a többi kelet-közép-európai országhoz képest. Az összességében 450 ezres magyar adat Bulgária és Horvátország mögött az ötödik helyet jelenti. Fajlagosan (egymillió lakosra vetítve) az ország helyzete hasonlóképpen fest (Fries-Tersch et al. 2018).

A fiatal, képzett munkaerő egy jelentős része – általában a magasabb bérek reményében – elköltözik a térségből, aminek jellegzetes földrajzi jellemzői a következők:

- A „küldő régiókban” az egy főre eső GDP az EU28 átlagának 64%-a, míg a „fogadó régiókban” 108%-a.
- Egyértelmű a kelet-nyugati és az észak-déli migráció, emellett a faluról városba vándorlás is jelentős.
- Az EU perifériáján lévő régiók többsége „küldő régió”.

- Azokba a régiókba tapasztalható jelentős elvándorlás, ahol a tudásalapú gazdaság dominál, jelentős a tudásközpontú szektorok és a high-tech feldolgozóipar és szolgáltatások aránya.

A kivándorlás a különböző népességi rétegeket eltérően érintette, így megállapítható, hogy a diplomások némileg felülreprezentáltak a földrajzi mobilitásban. 2014-hez képest a legnagyobb növekedés sajnos Magyarországra volt jellemző a térségben, hiszen 51%-kal ugrott meg a felsőfokú végzettséggel rendelkező, permanensen külföldön tartózkodó magyarok száma, ami 360 ezer embert jelentett. A Magyarországról kivándoroltak három legfontosabb célországa Németország, Nagy-Britannia és Ausztria. A Nagy-Britanniába kivándoroltak átlagéletkora – a vizsgálatok szerint – kifejezetten alacsony (30 év körüli) (SEEMIG 2014).

Egy másik kutatási program (YOUMIG 2015) szerint a kivándorlásban leginkább a 15–34 év közötti korcsoportok érintettek, hiszen az emigrációban résztvevők majdnem kétharmada belőlük tevődik össze. A trend a rövid távú munkavállalási szándékú kivándorlás csökkenését és a hosszabb távú munkavállalás növekedését mutatja. A közelmúltban a Brexit folyamánként a Nagy-Britanniába kivándorolni, illetve munkát vállalni szándékozók aránya folyamatosan csökkent, de más európai uniós országok jelentősége ezzel párhuzamosan megnövekedett.

A magyarországi fiatalok elvándorlási szándékai mellett több hazai kutatás megcélozta a határon túli, Kárpát-medencében élő magyar 15–29 (esetenként 15–34) éves korosztályok elvándorlási jellemzőit, motivációit, illetve esetleges visszatartó erőit (Bokányi–Gyorgyovich–Pillók 2018, Székely 2018, Veres–Ruff 2018).

A vizsgálatok szerint a magyarországi fiataloknak még mindig körülbelül fele szívesen dolgozna külföldön. A határon túliak számára természetesen Magyarország is felmerül mint kivándorlási vagy külföldi munkavállalási szempont. A kárpátaljai fiatalok számára az anyaország kifejezetten vonzó, ugyanakkor az erdélyiek már inkább egyéb külföldi célpontok felé nyitottak. Legkevésbé elvándorláspártiak a felvidékiek.

A többség számára a hosszabb-rövidebb távú, de mindenképpen ideiglenes munkavállalási szándékú külföldön tartózkodás szerepel a tervekben. A letelepedési szándékú, permanens elvándorlás csak 15–20% számára jelent vállalható opciót, leginkább a városlakó, érettségizett és 20–24 év közötti fiatal férfiak számára. A célirányos külföldi tanulás a 15–24 éves, esetenként már érettségivel bíró fiataloknak számít vonzónak. A szakmunkások és a diplomával rendelkezők ugyanakkor kisebb arányban

tervezik a kisebb-nagyobb időbeli terjedelmű külföldi tartózkodást. Családi állapot szerint az elvándorlás, illetve ennek szándéka a hajadonok, illetve nőtlenek számára kifejezetten vonzó lehetőség. Az életkor növekedésével ugyanakkor az elvándorlási szándék fokozatosan csökkenő tendenciát mutat. A már külföldi (akár tanulási, akár munkavállalási) tapasztalattal rendelkezők nagyobb arányban tudják elképzelni a külföldi munkát, illetve letelepedést. A külföldi (valamilyen tartózkodási idejű) mobilitásra igent mondó fiatalok a motivációikat firtató kérdésekre a következő erőssorrendben sorolták fel válaszaikat: jobb megélhetés, tapasztalatszerzés, itthoni rossz anyagi körülmények, nyelvtanulás, itthoni kilátástalanság, lehetőségek hiánya, karrier, új kihívások, családi okok, tanulás, itthoni politikai helyzet, önkéntes munka.

A jobb megélhetés a válaszok majdnem 70%-ában elhangzott, így egyértelműen ez a faktor jelenti a döntő tényezőt az esetek legnagyobb részében.

A kutatás célkitűzései és módszertana

A kutatási projekt fő célja az Eger fiataljaira vonatkozó migrációs trendek feltárása volt, ugyanakkor földrajzilag kiegészült három kárpát-medencei, határon túli helyszínen (Beregszász, Kézdivásárhely, Nagykapos) vizsgálatával is, ahol a terepi kutatást partner civilszervezetek végezték. A szándék részben egy összehasonlítás volt a határon inneni és túli trendek (Kik vándorolnak? Mi a motiváció? Mi a célterület? Melyek a következmények?) között, részben pedig létező vagy potenciális megoldások (best practice-ek) bemutatása.

A kutatás a szakirodalom feldolgozásán túl három empirikus módszer kombinációjára épített. Félig strukturált mélyinterjúk készültek a témában kompetensnek mondható prominensekkel (tanárok, szociális szakemberek, civilvezetők, vállalkozók stb.) a négy helyszínen olyan senior kérdezőbiztosok segítségével, akik ezt megelőzően kiképzést kaptak a projekt fő céljait és a módszertant illetően. A határon túli partnerszervezetek csak magyar ajkú prominensekkel készítették interjúkat, illetve a kérdőíveket is csak velük töltötték ki. A fiatalok vándorlásával kapcsolatos vélemények alaposabb, sokoldalúbb megismerése érdekében kérdőíves felméréseket is végeztünk. A kérdezőbiztosok által történt próba lekérdezés (30 fő) után a véglegesített kérdőívet online Google-úrlapként juttattuk el a négy ország négy városának, helyszínenként legalább 100-100 fős, szakmailag kompetens, fiatalokkal foglalkozó célcsoportjához, akiket egy bővebb 500-500 fős adatbázisból véletlenszám-generátor alapján választottunk ki. A kérdőíveket 2019 első félévében összesen 433-an töltötték ki (1. táblázat).

1. táblázat

A kitöltött kérdőívek és az interjúk száma

Város	Kérdőívek (db)	Interjúk (fő)
Eger	129	9
Beregszász	101	7
Kézdivásárhely	102	6
Nagykapos	101	6
Összesen	433	28

Forrás: saját szerkesztés

A kérdőíveken és interjúkon túl a kutatási projekt része volt még összesen hét fókuszcsoportos műhelymunka is, amelyek lehetőséget teremtettek az eltérő álláspontok közelítésére.

A kutatás eredményei

Az interjúk eredményeiből

A válaszadók szinte kivétel nélkül, de legalábbis közvetlen családtagjainkon keresztül érintettek a belső, de leginkább a nemzetközi migrációban. Míg az egriek és a nagykaposiak számára fontos lehetőség az országon belüli vándorlás, addig a kézdivásárhelyiek és a beregszásziak számára ez nem jelent valós alternatívát. Kisebbségben voltak az interjúalanyok között az „otthonülő patrióták”, akik csak extrém esetben volnának hajlandók megválni szülőföldjüktől. Az átlagnál nagyobb arányban Egerben és Nagykaposon nyilatkoztak így az interjúalanyok.

Az elvándorlók között valamennyi helyszínen első helyen említették a diplomával rendelkezőket, de egyre inkább a szakmunkások is a távozás útjára lépnek. Kifejezetten szomorúnak tartják, hogy humán értelmiségiek hagyják el tömegével a szülőföldjüket a megfelelő munkalehetőség és a kedvező körülmények híján, Nyugat-Európában többségük ugyanakkor segédmunkásként dolgozik. Az elmúlt években a válaszadók szerint egyre inkább növekszik az idősebbek között is a migráció, így sokszor egész családok eltűnéséről is beszámoltak.

Az interjúkban rákérdeztünk a prominenseknek az elvándorlás mértjeire vonatkozó véleményére is. A válaszok között kétféle motiváció rajzolódott ki. Legnagyobb arányban az anyagi lehetőségek otthoni hiánya szerepelt. Általános kárpát-medencei vélemény, hogy az elvándorlóknak csak kisebb része kíván véglegesen eltávozni, a többség csak tőkét szeretne gyűjteni és visszatérni. A nem anyagi okok között többen jelezték, hogy egy generációs értékválságnak lehetünk szemtanúi, sajnos a fiatalok – neveltetésükből és az internet elterjedéséből fakadóan – már kevésbé kötőd-

nek a szülőföldhöz, illetve a „Nyugat” varázsa, amelyet az idősebb generációk plántáltak beléjük, erősen él bennük.

Az adott város (földrajzi mikrokörnyezet) kultúrája és hangulata (Eger, az „ókonzervatív kisváros”) is erőteljesen hozzájárulhat ahhoz, hogy a fiatalok elhagyják. A négy célterület mindegyike a kis- vagy közép- város kategóriákba tartozik, ami gyakran nem képes versenyezni egy-egy nagyváros adottságaival (pull-tényező). Sajnos Kárpátalján számos megszólított kiemelte, hogy a fiatalok nagyrészt politikai okokból hagyják el a szülőföldet (push-tényező). A kisebbségi lét határon túl, de határon innen (például egri romák) is motiváló erő az elvándorlásra. A tanulási-oktatási lehetőségeket is sokan kiemelték mint elszívó erőt, különösen Egerben és Beregszászon, ami sajnálatos, hiszen mindkét város rendelkezik saját felsőoktatási intézménnyel. A határon túli prominencia kétélű fegyvernek tartja a magyar állampolgárság könnyített elnyerését is, hiszen ezáltal lehetővé vált a magyarországi áttelepedés, amivel főként a kárpátaljai fiatalok éltek. Az otthonmaradó idősök, amíg erejükből telik, tovább művelik a földeket, de pár éven belül erre már nem lesznek képesek. Az ő helyükre viszont néhány éven belül ukrán ajkú lakosság költözik, ami a magyarlakta területek újabb zsugorodását fogja eredményezni. A folyamat lavinaszerűségét is kiemelik, hiszen egy-egy sikeres külföldi életpálya rendkívül nagy vonzerőt jelenthet a szűkebb-tágabb ismeretségi kör számára: „Mert ha elmennek a barátok, akkor nincs miért itt maradni” (egy kárpátaljai válaszadó). Ezt a jelenséget a CSOK bevezetése – többek szerint – a köz-eljövőben tovább fogja erősíteni.

A fiatalok elvándorlásának következményei a mikro (egyén, család) szinttől egészen a nemzeti szintig terjednek. A családok széthullásával (mozaikos családok) tömegesen megjelennek a szociális árva gyermekek, akik egyik vagy mindkét szülő nélkül kénytelenek felnőni. A generációk tekintetében a szelektív elvándorlás következményei messze hatóak, megváltoztatják a település társadalmát, az idősebb korosztályok többségi jelenlétét. Már napjainkban is érezhető az állandó lakosság számának a csökkenése, hosszabb távon a fiatal családok külföldre történő elköltözése nemzeti méretű szociológiai-gazdasági katasztrófát okozhat.

Az elvándorlás az egyén számára előnyös következményekkel is járhat, a külföldi tapasztalatokkal rendelkező fiatal munkaerő igen keresett a hazai vállalatok számára is. A hazahozott vagy hazautalt külföldi jövedelmek segíthetnek a helyi gazdaság fellendítésében.

A helyi gazdaság makroökonómiai szempontból is veszteséget szenved, hiszen elveszíti a jelentősebb potenciális vásárlóerővel bíró csoportjait.

Az interjúkban rákérdeztünk a prominencia által javasolt megoldási lehetőségekre is. Ezek alapján segíthet az, ha esélyt kapnak a fiatalok, hogy megfelelő munkalehetőségeket találjanak, hozzáférjenek a hitelezési lehetőségekhez a jelenlegi lakóhelyük térségében. Biztosítani kell a megfelelő információszerzési lehetőségeket az elvándorlás által érintett rétegeknek. Fontos ugyanakkor a rurális és kisvárosi térségek infrastruktúrájának és mezőgazdaságának fejlesztése, hogy a helyben maradás is vonzó és fenntartható legyen. Ki kell terjeszteni az oktatásban, gyakornoki rendszerekben, finanszírozásban és foglalkoztatásban rejlő lehetőségeket a fiatal férfiak és nők számára, beleértve a migrációban részt vevő megváltozott munkaképességű embereket, biztosítva a személyes igényeket és alkalmazkodva az egyéni helyzetekhez.

Kiváló példa a Kárpátalja fejlesztését célzó „Egán Ede Gazdaságfejlesztési Program” (Sz.n. 2014), amelyet a helyi magyar értelmiség a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola területfejlesztő geográfus szakembereinek vezetésével állított össze. A megvalósításhoz az anyagi támogatást Magyarország Kormánya biztosítja egy pályázati rendszer működtetésén keresztül. A program célja a kárpátaljai magyarság megmaradásának biztosítása volt, a mezőgazdaság, a turizmus és a kis- és középvállalkozások fejlesztésén keresztül.

A kérdőíves felmérések eredményeiből

Az elvándorlást mind a négy városban igen fontos kérdésnek tartják a válaszadók (három településen a hatfokozatú skálán a 4-es és az 5-ös kategória volt a leggyakoribb válasz, Beregszászon pedig az 5-ös és a 6-os) (több mint 90%-uk ismer olyan személyt, aki az elmúlt öt évben elköltözött az adott településről). Mind a négy település országa gazdaságilag-társadalmilag kevésbé fejlett részén található, az elvándorlás – különösen a fiatalok, a magasabb iskolai végzettségűek elvándorlása – az egyik legsúlyosabb probléma. A fiatal munkaképes korúak mobilisabbak, mint az idősebb korosztályok tagjai; a képzettebbek, az idegennyelv-ismerettel rendelkezők általában sikeresebben képesek kihasználni az adott ország fejlettebb területére költözés, illetve a külföldre történő kivándorlás lehetőségeit. A legkedvezőbb értékeket Egerben találjuk, hiszen ennek a középvárosnak a gazdasági, társadalmi, oktatási, kulturális élete révén jóval nagyobb népességmegtartó ereje van, mint a másik három, kisebb városnak. Az elvándorlás kérdését Beregszászon ítélték a legfontosabbnak, aminek okai lehetnek, hogy Kárpátalja a Kárpát-medence egyik legfejletlenebb területe,

a megélhetési nehézségek, az ukrainai belpolitika események, a kisebbségekkel kapcsolatos intézkedések (például a kisebbségek által bírált ukrán nyelvtörvény) tovább növelhetik az elvándorlást.

Egerben és Kézdivásárhelyen a válaszadók abszolút, Beregszászon relatív többsége szerint a fiatalok elvándorlása az országos helyzetképpnek megfelelő. A kivételt Nagykapos jelenti: az ottani kitöltők kétharmada a szlovákiai átlagnál rosszabbnak tartja ezt a folyamatot. Ennek magyarázata lehet, hogy a kisváros (a vizsgált települések legkisebbike) Szlovákia egyik legkevésbé fejlett területén található, az itteni fiatalok valószínűleg nagy számban költöznek el Kassára, az ország nyugati, fejlettebb területeire vagy külföldre.

Az elköltözés kiemelt desztinációja mind a négy város esetében a külföld (különösen kiugró, közel 100%-os értékű a kézdivásárhelyi adat). Ez a határon túli területek esetében Magyarországot is jelentheti, Eger és térsége vonatkozásában pedig elsősorban Európa fejlettebb államai a főbb célpontok. Eger esetében Budapest is erős vonzóhatást gyakorol, a külhoni három település esetében a fővárosok elszívó hatása kevésbé figyelhető meg (ennek okai lehetnek – többek között – a földrajzi távolság és a nyelvi nehézségek).

A vizsgált városokból történő elköltözés motivációi között megtaláljuk a tanulmányok folytatását, egyéb okokat (például a családalapítást), de kiemelkedően a munkavállalási célú elköltözést. Ugyanakkor ezeknek az elvándorlóknak jelentős része nem a szakképzettségének megfelelő munkahelyen dolgozik élete új településén.

A válaszadók többsége szerint tenni kell az elvándorlás ellen, melynek leghatásosabb eszközei a nettó keresetek jelentős emelése, a gazdaságfejlesztés, a munkahelyteremtés, a fiatalokat támogató programok, ösztöndíjak, a szülőföld szeretetére nevelés és a helyi identitás erősítése lehetnek. Az elvándorlási folyamat mérséklésében, a visszatérés segítésében mind a négy vizsgált területen az adott ország vezetésének, a kormánynak, az állami szervezeteknek és szervezeteknek az elsődleges szerepét emelték ki a válaszadók.

Ha a települési szintet vizsgáljuk, akkor megállapíthatjuk, hogy – bár vannak pozitív példák – magas azoknak a válaszadóknak a száma és aránya, akik szerint városukban nem tesznek az elvándorlás ellen (vagy ők nem ismernek ilyen jellegű lépéseket). Az adatok azt mutatják, hogy a településeknek aktívabbá kell válniuk ezen a területen, illetve a meglévő tevékenységeikkel kapcsolatban sokkal jobb propagandát kell folytatniuk.

Érdekes kérdés, hogy a negatív migrációs mérleg következményei (népességszám csökkenése, elöregedés) miatt szüksége van-e az adott városnak és térségének bevándorlókra. A határon túli válaszadók nagy része elutasító volt ezzel kapcsolatban, Egerben viszont azoknak az aránya, akik szerint szükség van a bevándorlókra, néhány százalékponttal meghaladta a nemmel válaszolókéét. Feltételezésünk szerint ebben szerepe lehet egyrészt annak, hogy a megyeszékhelyen és közvetlen térségében jelentős foglalkoztatók vannak, amelyeknek szüksége van az elvándorlás miatt esetlegesen fellépő munkaerőhiány pótlására, másrészt Eger jelentős iskolaváros révén talán befogadóbb jellegű a többi településhez képest. Mind a négy városban legtöbben azt szeretnék, ha a településekről korábban elvándoroltak térnének vissza.

Konklúziók

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy valamennyi földrajzi térség vándorlási folyamataiban az anyagi motivációk elsődlegesnek nevezhetők. Még a felemelkedőben lévő térségekben is előfordul, hogy a munkaerő képzettsége és a gazdaság igényei nem harmonizálnak, így a migráció továbbra is megmaradhat. Egy-egy nagyváros közelsége, különösen a rurális/félig rurális térségekben tovább fokozhatja a térség kiürülését.

Az anyagi szempontokon kívül a kulturális és identitást érintő tényezők is fontosak. A jelenleg domináns nevelési-oktatási elvek és rendszerek egyértelműen az elvándorlás irányában befolyásolják a fiatalok magatartását. Így például a földrajz tantárgy iskolarendszeren belüli visszaszorulása más műveltségi elemekkel szemben, mint az informatika vagy a nyelvtudás, folyamatos. A heti 1–1,5 órában oktatott földrajz képtelen valódi identitást adni a fiataloknak, így a „Gyere haza, fiatal!” típusú akciók sikere reménytelennek tűnik. Az informatikában jártas és kiváló nyelvtudással bíró fiatalok földrajzi, lokálpatrióta műveltség nélkül tökéletes kozmopolita munkaerőt jelentenek a transznacionális cégeknek, így elvándorlásuk kifejezetten magas méreteket ölt.

Irodalom

- Bokányi Z. – Gyorgyovich M. – Pillók P. 2018: Rétegek és társadalmi mobilitás a fiatal társadalmi csoportban. In: Székely L. (szerk.) 2018: Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016. Budapest, Kutatópont – Enigma 2001. pp. 141–180.
- Fries-Tersch, E. et al. 2018: 2017 Annual Report on intra-EU Labour Mobility. Luxembourg, European Commission. 252 p.

- SEEMIG 2014: A SEEMIG – Managing Migration in South East Europe transznacionális együttműködési projekt – „Helyzetkép a magyarországi elvándorlásról” című sajtótájékoztatójának sajtóanyaga. Központi Statisztikai Hivatal, 2014. október 15.
- Székely L. 2018: Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. In: Székely L. (szerk.) 2018: Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016. Budapest, Kutatópont – Enigma 2001. pp. 41–74.
- Sz.n. 2014: Egán Ede Terv – A kárpátaljai magyarság gazdaságfejlesztési stratégiai terve. – <https://www.eganede.com/egan-edo-terv.pdf> (letöltve: 2019.12.12.)
- Veres V. – Ruff T. 2018: Kötődések – identitás, személyes kapcsolatok és nemzeti-etnikai attitűdök a Kárpát-medence magyar ifjúsága körében. In: Székely L. (szerk.) 2018: Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016. Budapest, Kutatópont – Enigma 2001. pp. 387–432.
- YOUMIG 2015: YOUMIG: A fiatalok nemzetközi vándorlásának hatásai – intézményi eszköztár és együttműködési csatornák fejlesztése. Központi Statisztikai Hivatal, Sajtószoba – Közlemények, tájékoztatók, 2017.03.02. https://www.ksh.hu/sajtoszoba_kozlemenyek_tajekoztatok_2017_03_02 (letöltve: 2019.12.10.)
- Zelinsky, W. 1977: Coping with the Migration Turnaround: The Theoretical Challenge. In: International Regional Science Review, Vol. 2, No. 2. pp. 175–178.

Т– 32 Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями. Збірник наукових робіт Міжнародної наукової географічної конференції «Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями», Берегове, 26–27 березня 2020 року. Том 1 / Редакційна колегія: Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський, Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца, Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп, Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. – 384 с. (угорською, українською та англійською мовою)

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-13-1 (Т. 1)

Двотомний збірник містить матеріали доповідей міжнародної наукової географічної конференції «Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями», яка мала відбутися 26–27 березня 2020 року в Закарпатському угорському інституті ім. Ф. Ракоці ІІ (м. Берегове), однак через епідемію коронавірусу та запровадження карантину була відкладена.

УДК: 911.3(4-11)(4-191.2)

Наукове видання

**СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ**

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 1

2020 р.

Редакційна колегія:

*Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський,
Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца,
Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп,
Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван*

Технічне редагування:

Олександр Добош

Верстка:

Вікторія Товтін, Мелінда Орбан, Олександр Добош

Коректура:

Беатрікс Пустой-Тарці, Едіна Шін, Олександр Кордонець, Томаш Врabelь

Обкладинка:

Стефан Молнар Д.

Відповідальні за випуск:

Льдіко Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 28.07.2020. Шрифт «Times New Roman».
Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Ум. друк. арк. 31,0. Формат 70x100/16.
Замовл. №1861/1. Тираж 300.